

Výstavba chrámu

Stavba chrámu byla svěřena parlérovské huti v roce 1388. Jejím vedení se ujal Jan, syn Petra Parléře. Kostel byl původně projektován jako trojlodní stavba katedrálního typu, s ochozem kolem kněžiště. Stavět se začalo od východu. Zpočátku se postupovalo velmi rychle; v roce 1391 bylo vysvěceno nezaklenuté kněžiště a v roce 1403 bylo papežskou bulou povoleno v kostele křtít a pohřbívat. Ve stejném roce dostává chrám své jméno: Nová kaple Božího těla a svaté Barbory. O rok později Jan Parléř změnil plány, když se rozhodl, že k bočním lodím přidá z každé strany ještě jednu. Vznikl tedy pětilodní chrám. Do husitských válek byl vybudován do výšky ochozu v celé dnešní délce, zaklenuty byly pouze ochozové kaple a vnější boční loď; chór a hlavní loď byly ve výšce ochozu zakryty provizorním stropem.

Husitské války stavbu zastavily. Pokračování inicioval až v roce 1481 královský hofmistr Michal Smíšek z Vrchovišť, který zorganizoval sbírku na zaklenutí kostela. Do čela huti se postavil mistr Hanuš, který byl kameníkem parlérovské školy; pokračovalo se podle plánu Jana Parléře. Mistr Hanuš pracoval na chrámu do své smrti roku 1489. Za poměrně krátkou dobu stihl zaklenout závěr kaplí, zaklenout boční lodí a částečně zbudovat triforium (ochoz v síle zdi pod okny chóru).

V roce 1489 byl do Kutné Hory povolán samouk Matěj Rejsek. Skutečnost, že nový mistr stavby neměl odborné vzdělání, se nelíbila zdejším stavitelům. Snažili se Rejska z Kutné Hory vypudit. To se jim však nepodařilo. V roce 1499 Rejsek exceluje a získává obecné uznání za dokončení vysokého chóru a jeho zaklenutí síťovou klenbou. Mistrovo postavení se upevnilo a pokračoval v práci. Dobudoval triforium a vytvořil pozoruhodný vnější opěrný systém. Rejsek zemřel v roce 1506, ale práce pokračovaly až do roku 1512.

Zatímco za Rejskovy éry získal chrám unikátní venkovní výzdobu, v další etapě, spojené s mistrem architektury Benediktem Riedem, se radikálním způsobem mění koncepce chrámového pětilodí. Ried velmi neoftele uchopil horní část chrámu: připojil k ní empory a vytvořil tak druhý kostel v patře, samostatné trojlodí nad přízemním pětilodím. Tím naplnil potřebu volného prostoru pro slovo kazatele i chorální zpěv a dosáhl skvělé jasnosti interiéru. Ještě za života mistra Benedikta, roku 1532, byl chrám zastřešen třemi stanovými věžemi.

Benedikt Ried pracoval na svatobarborském chrámu do roku 1534. Před svou smrtí ještě vypracoval další plány, podle kterých od roku 1540 pokračují Mikuláš a Jan Vlachovi. Hvězdovou klenbou s krouženými žebry uzavřeli síňové trojlodí, dále postavili kruchtu a dodělali kružby oken. Práce pomalu pokračovaly až do roku 1558, kdy byl chrám kvůli nedostatku financí provizorně uzavřen tzv. jalovou zdí na západě. V roce 1595 byl ještě na této západní stěně vztyčen štít s dvěma lokty vysokým kalichem.

V době pobělohorské, kdy probíhala v českých zemích rekatolizace, přicházejí do utrakvistické Kutné Hory jezuité (1626) a gotický chrám dostávají do správy. V mnohém jej přizpůsobují řádovým potřebám a vkusu baroka. Gotické fresky byly přebíleny, kalich stržen, původní stanová střecha nahrazena střechou sedlovou se třemi sanktusovými věžkami. Pozdně gotický oltář byl vystřídán barokním a do chrámu byly umístěny lavice pro věřící. V blízkosti chrámu jezuité vystavěli v letech 1667 - 1670 kolej, kterou roku 1727 spojili s chrámem visutou kamennou zastřešenou galerií (vedla do prostoru sakristie). Tato chodba zanikla, když byla koncem 18. století v jezuitské koleji zřízena kasárna.

Roku 1773, kdy byl jezuitský řád zrušen, připadl chrám Státnímu náboženskému fondu. Z jeho strany se mu nedostávalo žádné údržby, takže postupně chátral až do roku 1877, kdy byl založen muzejní a archeologický spolek Vocel, který si předsevzal obnovit chrám do původní podoby. Rekonstrukci vedl architekt Josef Mocker a později Ludvík Láblar. Byla stržena západní jalová zeď a s přidáním jednoho klenebního pole postaveno nové průčelí, restaurovány pozdně gotické fresky, barokní hlavní oltář byl nahrazen novogotickou kopií původního oltáře. V roce 1905 byl chrám opět vysvěcen a předán do správy kutnohorského arciděkanství.

CHRÁM SVATÉ BARBORY

pětilodní gotický chrám

Klenot pozdní gotiky a jedna ze čtyř staveb katedrálního typu v Čechách je spolu s katedrálou Nanebevzetí Panny Marie a svatého Jana Křtitele a historickým centrem Kutné Hory zapsán na Seznam světového dědictví UNESCO.

Kutná Hora je historicky známá těžbou stříbra, díky níž se počátkem 14. století stala hospodářským centrem českého státu. Pozemky, na kterých vznikaly hornické osady a z nich později i samotné město, patřily řádu cisterciáků. Ti měli svůj klášter s katedrálou v nedalekém Sedlci. Kutnohorští měšťané se chtěli vymanit z jejich vlivu. Rozhodli se založit Bratrstvo Božího těla, které se ujal prvních kroků směřujících k zahájení stavby nového chrámu, jehož nádherná by vyjadřovala slávu a bohatství stříbrné Kutné Hory i hlubokou zbožnost jejích obyvatel. Vykoupili od pražské kapituly pozemky za hranicemi města. Pro stavbu vybrali místo, kde dosud stávala hornická kaplička sv. Barbory. Ta byla zachována v blízkosti chrámu až do roku 1626.

✿ Pověst o založení chrámu

Jedna stará kutnohorská pověst vypráví o třech havířích, kteří pracovali v dole a kutali stříbro. Stalo se nešťastí a důl se zavalil. Havířům zhasly kahany a nemohli se dostat zpátky na povrch země. Protože byli zbožní, obrátili se ke své patronce, svaté panně Barboře. Modlili se a poprosili ji, aby jim pomohla. Jeden si přál alespoň jednou zahlédnout denní světlo, paprsky slunce. Druhý si přál ještě jednou se setkat se svou rodinou a rozloučit se s ní. Třetí poprosil o to, aby mohl žít ještě jeden rok. Svatá Barbora jejich přání vyslyšela a vyvedla je ze zavaleného dolu ven. První havíř vyšel ven z dolu a zemřel poté, co spatřil paprsky slunce. Druhý havíř zemřel doma, obklopen celou svou rodinou. Třetí havíř žil ještě celý rok. Během něj měl vidění, že ho svatá Barbora volá k sobě. Šel za ní až na skalnatý ostroh, kde nyní stojí tento chrám. Tam uviděl strom a před ním stála svatá Barbora. Horník strom porazil a vytesal z něj sochu svěťce. Všichni horníci se k ní chodili modlit a prosit o ochranu. Časem zde postavili kapličku a ještě později tento chrám.

Chrámu je tedy zasvěcen panně Barboře, raně křesťanské mučednici, která je vyzývána jako pomocnice v nouzi, přímluvkyně za dobrou smrt a patronka všech, kdo mají nebezpečné povolání, zejména horníků. Právě horníci se svou tvrdou a nebezpečnou prací nejvíce zasloužili o rozkvět středověkého města i stavbu katedrály, kterou věnovali své svaté ochránkyni.

✿ Legenda o svaté panně Barboře

Barbora byla dcera zámožného pohanského kupce Dioskura. Žila téměř před dvěma tisíci lety v tehdejší římské říši. Byla to doba, kdy lidé měli rádi přepych a zábavu, bohatí žili bezohledným životem a málokdo se staral o ostatní. Barbora ale chtěla žít životem, který nebude prázdný, a hledala něco, co by mu dalo smysl. Setkala se s křesťany, kteří byli tehdy pronásledováni a za svou víru umírali. Barbora se rozhodla, že chce náležet jen Kristu. Její otec se však křesťanů bál, a když se dozvěděl, že se Barbora dala pokřtít, zavřel ji do věže. Ji to ale neodradilo, naopak, rozjímala o Kristu a čerpala tak sílu, aby pro něho dokázala snést všechno, studovala Kristovo učení a nacházela v něm útěchu. Dokonce dokázala sjednat proražení třetího okna ve věži, ve které byla uvězněna. Barbora chtěla, aby jí tři okna připomínala Nejsvětější Trojici, v jejíž společnosti toužila žít. Dioskuros ji, v zoufalé snaze zlomit její přesvědčení, vydal soudu, který ji nechal mučit; Barbora se přesto své víry nevzdala. Její otec byl tak rozrušený, že jí nakonec sám sťal hlavu. Vypráví se, že když Barboru vlekl na popraviště, zavadila lemem svých šatů o keř. Na sukni jí zůstala malá větvička. Když pak zemřela, na této suché větvičce vykvetly bílé kvítky. Ty připomínají její statečnost, nevinnost a víru.

1 Kněžiště (chór), nejstarší část chrámu.

Hlavní oltář. Novogotická kopie původního, pozdně gotického oltáře. Ústředním motivem je Poslední večeře Páně. Na pravém křídle oltáře jsou vyobrazeni svatí Barbora, Metoděj, Dorota a Vojtěch, na levém pak Cyril, Panna Maria, Václav a Kateřina. Nad oltářní mensou vidíme čtyři církevní otce, zleva svatého Řehoře, Augustina, Jeronýma a Ambrože.

Pastoforium. Vpravo od oltáře stojí kamenný svatostánek sloužící k uchovávání eucharistie (posvěcené hostie) od Matěje Rejska (počátek 16. století).

Klenba nad kněžištěm. Síťová klenba je zdobena znaky zemí a cechů, na nápisové pásce rozeznáme podpis autora, Matěje Rejska. Na hlavním svorníku klenby je vyobrazený Kristus s kalichem a hostií.

Triforium. Zdobný úzký ochoz v síle zdi pod okny chóru byl původně průchozí, při rekonstrukci došlo k jeho zasklení. V Česku nalezneme triforium pouze zde a v chrámu sv. Víta v Praze.

2 Osm ochozových kaplí kolem kněžiště, typický prvek gotických katedrál.

A Kaple sv. Kateřiny. Na oltáři stojí gotická madona (1380), nejstarší a nejvýznamnější socha chrámu.

B Kaple sv. Blažeje. Kapli zdobí vitráž z roku 1913, která zachycuje Františka Josefa I. při návštěvě Kutné Hory dne 21. června 1906.

C Kaple sv. Kříže. Pod oknem je ve výmalbě na zdi zachován letopočet 1560.

D Kaple sv. Václava. Kaple byla dříve zasvěcena patronovi zlatníků, sv. Eligiovi.

E Kaple sv. Basila. Součástí výzdoby kaple je obraz sv. Františka Xaverského.

F Kaple sv. Doroty. U levé stěny stojí původní středověká oltářní mensa, nad ní pozdně gotická freska sv. Kryštofa.

G Kaple Smíškovská. Unikátní celek pozdně gotických fresk zachycuje mimo jiné rodinu Smíškovu (pod oknem), ukřižování Krista (nalevo) a Královnu ze Sáby (napravo).

H Kaple Hašplířská. Pozdně gotické fresky zobrazují výjevy ze života prostých havířů.

3 Barokní oltář sv. Agáty a čtyři raně barokní obrazy ze života sv. Václava zdobí jižní transept, ze kterého vede východ k bývalému jezuitskému hřbitovu.

4 Socha havíře (1700), polychromované dřevo. Socha připomíná skutečnost, že výstavba chrámu byla úzce svázána s těžbou stříbra v Kutné Hoře. Havíř je oblečen do bílé perkytle, v jedné ruce drží kahan, v druhé pracovní nástroj důlního dozorce, tzv. štajgra. Havíři pracovali šest dní v týdnu, 10 - 14 hodin denně. Počátkem 16. století sestupovali do hloubek až 500 m, což bylo v té době nejvíce na světě.

5 Hvězdová klenba je nesena krouženými žebry, mezi nimi v jednotlivých polích vidíme znaky kutnohorských cechů a erby měšťanů.

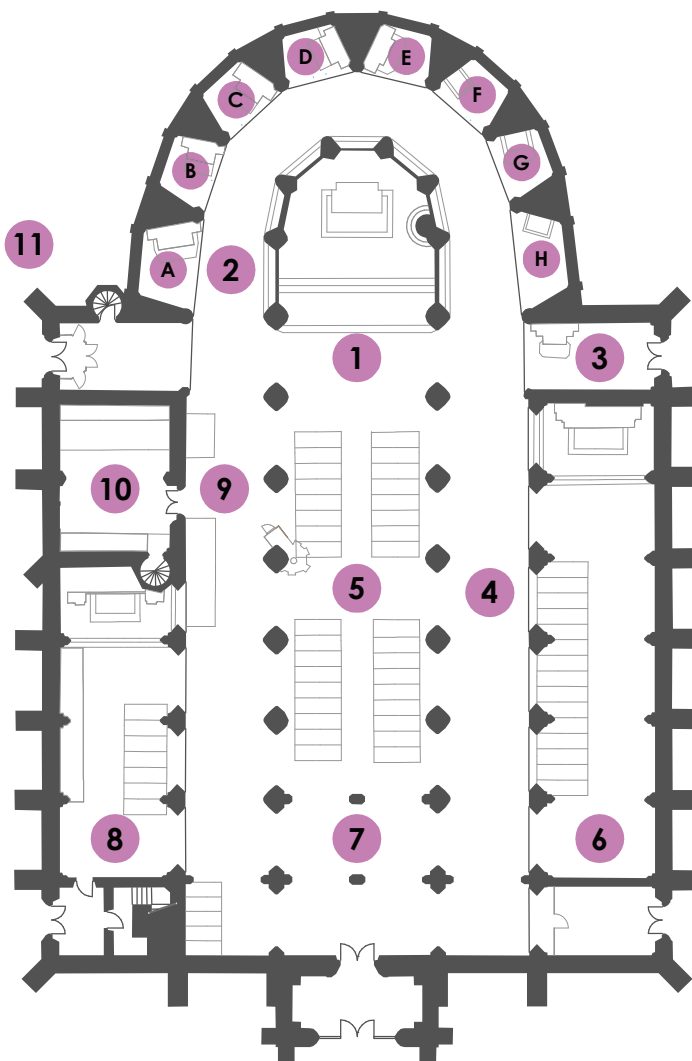
Empory. Podélné vnitřní balkóny v patře chrámu na svých parapetech nesou čtyři raně barokní sochy symbolizující křesťanské ctnosti: Spravedlnost, Opatrnost, Statečnost a Mírnost.

Varhany. Barokní varhanní skříň pochází z roku 1767. Samotný nástroj postavil Jan Tuček v roce 1903, přestavěn byl v roce 1974. Varhany mají 3 klaviatury, 52 rejstříků a 3991 píšťal.

Kazatelna. Jádrem je kamenné (1566), barokní dřevěné obložení a baldachýn pochází z roku 1655.

Bohatě zdobené dřevěné lavice (17. století). Žádné dvě řezby zdobící boky lavic nejsou stejné.

Body s čísly v plánu značí směr prohlídky a místa s nejlepším výhledem.

 Římskokatolická farnost - arciděkanství Kutná Hora

www.khfarnost.cz, facebook.com/chramsbarbory/,
instagram.com/chram_sv_barbory/

6 Mincířská kaple.

Oltář sv. Františka Xaverského (konec 17. století). Dnes se v jeho svatostánku uchovává eucharistie.

Fresky na západní zdi kaple. Ve spodní části se dochovalo několik pašijových výjevů, které byly pravděpodobně součástí rozsáhlejšího cyklu: zleva je to Kristus před Kaifášem, korunování Krista trnovou korunou a bičování. Jedná se o nejstarší fresky v celém chrámu (vznikly kolem roku 1450). Nad nimi vidíme dva minciře, kteří ze stříbrného plechu pořízují tzv. střížky, a pregéře razícího kutnohorské mince. Andělé s kadidelnicemi a hudebními nástroji připomínají, že na nedochované fresce (v místě nynějšího okna) byla pravděpodobně vyobrazena Panna Maria nebo Kristus.

Vitráž sv. Anežky České (2013). Nejnovější součástí výzdoby chrámu, autorem je Tomáš Rafil. Zachytil svatou Anežku, jak pečuje o nemocného žebračka.

7 Celkový pohled od hlavního vchodu chrámu k oltáři. Chrám je orientován od západu směrem k východu; prostor má přijímat první i poslední paprsky slunce. Člověk přicházející hlavním vchodem jde symbolicky ze tmy ke světlu, kterým je vzkříšený Kristus.

8 Kaple sv. Ignáce z Loyoly (17. století). Západní stěna je vymalována barokní freskou znázorňující Vidění sv. Ignáce zraněného v bitvě u Pamplony, autorem je Jan Karel Kovář.

Zpovědnice (1665) nesou na římsce plastiky svatých Jakuba, Petra a Pavla.

Kovová truhla sloužila jako chrámová pokladnice.

Vstup na schodiště vedoucí na empory. Do patra se stoupá po 84 schodech.

9 Chórové lavice (1480 - 1490). Jsou součástí původního chrámového inventáře, zhotovil je Jan Nymburský.

Epitaf (náhrobní deska). Dřevěný rám je z roku 1615, střední výjev velké Kalvárie pochází z druhé poloviny 16. století.

Obraz Nanebevzetí sv. Barbory. Malba vynikajícího jezuitského autora Ignáce Raaba byla původně umístěna ve středu hlavního barokního oltáře, který stál v kněžišti od 18. století. Na obraze vidíme chrám s původní stanovou střechou, kamennou chodbou vedoucí do jezuitské koleje; vpravo kostel sv. Jakuba.

Kamenná roseta s plaménky nade dveřmi do sakristie je typickým prvkem parléřovské gotiky.

10 Sakristie. Místnost pro uchovávání liturgických předmětů a přípravu obřadů.

Lavabo. Kamenné umyvadlo slouží kněžím k umývání rukou před obřady.

Obrazy jezuitů. V době působení jezuitů byly umístěny v hlavní lodi.

Výstava relikviářů a bohoslužebných předmětů.

11 Kaple Božího těla. Na skalnatém ostrohu nad říčkou Vrchlicí stávala podle tradice od počátku 14. století hornická kaplička zasvěcená svatě Barboře, v její těsné blízkosti se v 80. letech 14. století začalo se stavbou kamenné - dvoupodlažní hřbitovní kaple s kostnicí. Stavba vznikala na hraně skalnatého svahu, její obvodové zdvo souvisí s přilehlou opěrnou zdí, která zpevňuje ostroh od východu k jihu. Dostavěno bylo jen spodní podlaží sloužící jako kostnice. Horní kaple dostavěna nebyla, její funkci brzy začal plnit rozestavěný chrám sv. Barbory.

 Děkujeme vám za návštěvu chrámu svaté Barbory a kaple Božího těla.